

დემოკრატიულ საზოგადოებაში მნიშვნელოვანი საჯაროსამართლებრივი ფუნქციის მქონე თანამდებობის პირების სამსახურიდან დაუსაბუთებელი გათავისუფლებისგან დაცვის კონსტიტუციური გარანტიები

დემოკრატიულ საზოგადოებაში საკანონმდებლო ორგანოს მიერ კონკრეტული ვადით არჩეული, განსაკუთრებული საჯაროსამართლებრივი ფუნქციის მატარებელი თანამდებობის პირების საქმიანობა უნდა იყოს სტაბილური. მართალია, რიგ ასეთ თანამდებობის პირებს არ აქვთ კონსტიტუციური სტატუსი, მაგრამ მიუხედავად ამისა, მათი თანამდებობიდან გათავისუფლება არ უნდა მოხდეს დაუსაბუთებლად, უფლების დაცვის კონსტიტუციური გარანტიების დარღვევით. განსაზღვრული ვადით თანამდებობაზე გამწესებით, კანონმდებელი ამ თანამდებობის პირს აღჭურავს დამოუკიდებლობის გარანტიებით. პიროვნული და ინსტიტუციონალური დამოუკიდებლობა საჭიროა მიუკერძოებელი გადაწყვეტილების მიღებისთვის და, შესაბამისად, ეს არის მიუკერძოებლობის წინაპირობა. ასეთი პირების თანამდებობრივი უფლებამოსილების შეზღუდვისას კანონმდებელს ევალება დაასაბუთოს ის ღირებული საჯარო (ლეგიტიმური) ინტერესი, რომელმაც უფლების შეზღუდვის აუცილებლობა განაპირობა.

საჯარო ინსტიტუტების რეფორმირება ხელისუფლების დისკრეციული უფლებამოსილებაა, თუმცა საკანონმდებლო ნორმით გათვალისწინებული უნდა იქნას ასეთი თანამდებობის პირებისთვის დარჩენილ ვადაში უფლებამოსილების გაგრძელების შესაძლებლობა რომელიმე ახლად შექმნილი სამსახურის ხელმძღვანელად. უფლებამოსილების ვადის შეწყვეტა გამართლებული იქნებოდა, თუ ინსტიტუციური რეფორმირების მიზანი ფუნდამენტურად განსხვავებული ფუნქციების განხორციელება იქნებოდა. ამასთან, უფლებამოსილების ნაადრევად შეწყვეტა უდავოდ იწვევს „მსუსხავ ეფექტს“ არა მხოლოდ გათავისუფლებული პირის მიმართ, არამედ სხვა საჯარო თანამდებობის პირების მიმართაც. სადავო სამართლებრივმა ნორმამ დათრგუნა ისინი, რადგან მათ არ აქვთ საჯარო თანამდებობრივი უფლებამოსილების ვადაში შეუფერხებლად განხორციელების სტაბილურობის განცდა.

საკანონო სიტყვები: საჯაროსამართლებრივი ფუნქციის მატარებელი თანამდებობის პირი, სახელმწიფო ინსპექტორის თანამდებობა, განსაზღვრული ვადით არჩეული პირებისათვის დამოუკიდებლობის გარანტიების შექმნა, თანამდებობრივი სტატუსის დაცვის კონსტიტუციური გარანტია, უფლებამოსილების შეწყვეტის კონსტიტუციასთან შესაბამისობის საკითხი, საჯარო და ინდივიდუალურ ინტერესებს შორის თანაზომიერების ბალანსის დაცვა.

1. შესავალი

წინამდებარე სტატია შეეხება საქართველოს პარლამენტის მიერ განსაზღვრული ვადით არჩეული, დემოკრატიული საზოგადოებისათვის მნიშვნელოვანი იმ საჯაროსამართლებრივი ფუნქციის მატარებელი თანამდებობის პირების უფლების დაცვის კონსტიტუციურ გარანტიებს, რომელთა სტატუსი არ არის კონსტიტუციით გათვალისწინებული. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკის თანახმად, „რიგ თანამდებობებთან მიმართებით კონსტიტუცია ქმნის სპეციალურ გარანტიებს... ამ შემთხვევაში წინა ხაზზე გამოდის თანამდებობის პირთა ფუნქციური დატვირთვა და მათი მნიშვნელობა დემოკრატიულ საზოგადოებაში. კონსტიტუცია უშვებს, რომ მათ შეიძლება მოუწიოთ ისეთი გადაწყვეტილებების

* ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის პროფესორი, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს ყოფილი მოსამართლე.

მიღება, რომლებიც არასასურველია სხვადასხვა დაინტერესებული პირებისათვის. შესაბამისად, მათ მიერ უფლებამოსილების სათანადოდ განხორციელების უზრუნველყოფა მოითხოვს ნებისმიერი დაინტერესებული მხარისაგან დაცვის სპეციალურ გარანტიებს ... ამ ფუნქციათა დაუბრკოლებლად განხორციელება დემოკრატიის უპირობო მოთხოვნაა, რათა საფრთხე არ შეექმნას მმართველობის ღირებულებით სისტემას. შესაბამისად, ამ ტიპის თანამდებობებთან მიმართებით დადგენილი რეგულაციების კონსტიტუციურობის შეფასებისას აქცენტი როგორც წესი იმაზეა გადატანილი, თუ რა გავლენას ახდენს შეზღუდვა პირის მიერ მისი თანამდებობრივი უფლებამოსილებების განხორციელებაზე“.¹

„სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილებების შეტანის შესახებ“ საქართველოს კანონით 2021 წლის 30 დეკემბერს საქართველოს პარლამენტმა გააუქმა სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახური და მის ბაზაზე შექმნა იმავე ფუნქციების მატარებელი პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამსახური და სპეციალური საგამოძიებო სამსახური.² აღნიშნულმა გამოიწვია სახელმწიფო ინსპექტორის თანამდებობაზე პარლამენტის მიერ 6 წლის ვადით (2019-2025) არჩეული სახელმწიფო ინსპექტორისათვის ვადაზე ადრე უფლებამოსილების შეწყვეტა. „სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის შესახებ“ საქართველოს კანონის 27¹ მუხლის პირველი პუნქტის თანახმად: „2022 წლის 1 მარტიდან გაუქმდეს სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახური და სახელმწიფო ინსპექტორის თანამდებობა. 2022 წლის 1 მარტიდან თანამდებობიდან გათავისუფლდნენ სახელმწიფო ინსპექტორი ...“.³ დასახელებული ნორმის თანახმად, 2022 წლის 1 მარტიდან სახელმწიფო ინსპექტორს შეუწყდა თანამდებობრივი უფლებამოსილება. საქართველოს პარლამენტმა, არ მისცა სახელმწიფო ინსპექტორს დარჩენილ ვადაში (2025 წლის 3 ივლისამდე) თანამდებობრივი უფლებამოსილების გაგრძელების შესაძლებლობა.⁴

აღსანიშნავია, რომ ამა თუ იმ სფეროს რეფორმირება, მისი ეფექტიანობის გაზრდა ხელისუფლების ლეგიტიმურ მიზანს წარმოადგენს და რეფორმების გატარების სფეროში სახელმწიფო ხელისუფლება ფართო დისკრეციით/სახელმწიფო მიხედულების ფართო ფარგლებით სარგებლობს. იმავედროულად, რეფორმა არ უნდა იყოს სპონტანურად მიღებული გადაწყვეტილება, არ უნდა ახდენდეს ადამიანის უფლებების არაპროპორციულ შეზღუდვას. ის უნდა იწვევდეს საზოგადოების ნდობას, რისთვისაც საჭიროა მას წინ უძღოდეს დაინტერესებული პირების ჩართულობა, განხილვები, არსებული პრობლემების შესწავლა, სავარაუდო საკანონმდებლო პროექტების გაზიარება და სხვა.

საქართველოს კონსტიტუციის⁵ მე-4 მუხლის მე-2 პუნქტის მე-2 წინადადების გათვალისწინებით, დისკრეციული უფლებამოსილების განხორციელებისას საქართველოს პარლამენტს

¹ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2021 წლის 23 აპრილის №3/1/1298,1313 გადაწყვეტილება საქმეზე „თამაზ მეჭიაური საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-10.

² იხ. საქართველოს კანონი „სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილებების შეტანის შესახებ, №1312-VIIრს-XXმ, 30/12/2021. ამავე კანონით „სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის შესახებ“ საქართველოს კანონს შეეცვალა სახელწოდება და ეწოდება საქართველოს კანონი „სპეციალური საგამოძიებო სამსახურის შესახებ“.

³ იქვე, მუხლი 27¹.

⁴ სახელმწიფო ინსპექტორმა – ლონდა თოლორაიამ მისი თანამდებობიდან გათავისუფლების კონსტიტუციურობის შესახებ მიმართა საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს და გადაწყვეტილების მიღებამდე სადავო ნორმის მოქმედების შეჩერება მოითხოვა. საკონსტიტუციო სასამართლომ სადავო ნორმა არ შეაჩერა. იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2022 წლის 28 თებერვლის №1/1/1673 საოქმო ჩანაწერი საქმეზე „ლონდა თოლორაია საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, III-3.

⁵ საქართველოს კონსტიტუცია, 24/08/1995.

მენტი/კანონმდებელი შეზღუდულია ადამიანის უფლებებითა და თავისუფლებებით, როგორც მოქმედი სამართლით. „ეს ჩანაწერი ძირითად უფლებებს ანიჭებს ხელისუფლების მბოჭავ ძალას, იცავს ადამიანს სახელისუფლებო თვითნებობისაგან. ამგვარი მიდგომის არარსებობის შემთხვევაში, კონსტიტუციით გათვალისწინებულ უფლებებსა და თავისუფლებებს მხოლოდ დეკლარაციული დატვირთვა ექნებოდა, ... ადამიანი მოკლებული იქნებოდა კონსტიტუციურ-სამართლებრივი დაცვის საშუალებებს, ხოლო სახელმწიფოს კი თვითნებური მოქმედებისა და ძირითადი უფლებების იგნორირების უკიდევანო შესაძლებლობები მიეცემოდა...“⁶.

გასათვალისწინებელია ის გარემოება, რომ კანონმდებელი ვალდებულია ქცევის წესის ჩამოყალიბებისას არ დაარღვიოს საქართველოს კონსტიტუციით დადგენილი პრინციპები, ღირებულებათა სისტემა, ადამიანის უფლებები. საქართველოს პარლამენტმა უნდა გაითვალისწინოს, რომ უმრავლესობის ინტერესი ყოველთვის უპირატესი ვერ იქნება, ინტერესებს შორის წინააღმდეგობის არსებობისას მნიშვნელოვანია საჯარო და კერძო ინტერესებს შორის ბალანსის დაცვა. პირის უფლებები შეიძლება შეიზღუდოს იმდენად, რამდენადაც ეს აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში. საქართველოს კონსტიტუციის 34-ე მუხლის მე-3 პუნქტის თანახმად, „ადამიანის ძირითადი უფლებების შეზღუდვა უნდა შეესაბამებოდეს იმ ლეგიტიმური მიზნის მნიშვნელობას, რომლის მიღწევასაც იგი ემსახურება“.⁷

2. სახელმწიფო ინსპექტორის კანონმდებლობით განსაზღვრული თანამდებობრივი სტატუსი

სახელმწიფო ინსპექტორის თანამდებობა არ არის კონსტიტუციით გათვალისწინებული. მიუხედავად ამისა, სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურისათვის და სახელმწიფო ინსპექტორისათვის კანონმდებლობით მინიჭებული განსაკუთრებული საჯაროსამართლებრივი ფუნქციების გათვალისწინებით და სახელმწიფო ინსპექტორის თანამდებობაზე გამწესების წესის მიხედვით, სახელმწიფო ინსპექტორის თანამდებობა, კონსტიტუციურ-სამართლებრივი დაცვის თვალსაზრისით, უტოლდებოდა საქართველოს კონსტიტუციით გათვალისწინებულ თანამდებობებს. აღნიშნული წარმოშობდა კანონმდებლის ვალდებულებას, დაეცვა არჩევით თანამდებობაზე ყოფნის 6 წლიანი ვადა და მისცემოდა სახელმწიფო ინსპექტორს დარჩენილი უფლებამოსილების ვადაში საქმიანობის გაგრძელების კონსტიტუციით გარანტირებული შესაძლებლობა.

საკითხის ასეთი გადაწყვეტა კანონმდებლისთვის უცხო არ არის. ამისი ნათელი დადასტურებაა „სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის შესახებ“ საქართველოს კანონის⁸ 27-ე მუხლი, რომლის თანახმად, როდესაც გაუქმდა პერსონალურ მონაცემთა დაცვის ინსპექტორის თანამდებობა, სახელმწიფო ინსპექტორი და სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახური ჩაითვალა პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამსახურისა და პერსონალურ მონაცემთა დაცვის ინსპექტორის უფლებამონაცვლედ. „სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის შესახებ“ საქართველოს კანონის ამოქმედების დროისთვის თანამდებობაზე მყოფმა, საქართველოს პარლამენტის მიერ არჩეულმა პერსონალურ მონაცემთა დაცვის ინსპექტორმა შეიძინა

⁶ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2007 წლის 26 ოქტომბრის №2/2-389 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე მაია ნათაძე და სხვები საქართველოს პარლამენტისა და საქართველოს პრეზიდენტის წინააღმდეგ“, II-5.

⁷ იხ. საქართველოს კონსტიტუციის 34-ე მუხლი.

⁸ იხ. საქართველოს კანონი „სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის შესახებ“, 21/07/2018.

სახელმწიფო ინსპექტორის უფლებამოსილება პერსონალურ მონაცემთა დაცვის ინსპექტორის უფლებამოსილების ვადის გასვლამდე. ეს იყო კონსტიტუციის შესაბამისი, სამართლიანი გადანყვეტა ჩვენს მიერ განხილული წინამდებარე შემთხვევისგან განსხვავებით. საქართველოს პარლამენტმა ორ იდენტურ შემთხვევაში ერთმანეთისაგან განსხვავებული მოწესიგება დაადგინა, რაც პარლამენტის მოქმედების არათანმიმდევრულ მიდგომაზე მეტყველებს.

სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახური/სახელმწიფო ინსპექტორი კანონის საფუძველზე იყო შექმნილი და მას კანონმდებელმა მნიშვნელოვანი საჯაროსამართლებრივი ფუნქციები მიანიჭა. ამასთან, სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახური წარმოადგენდა პერსონალურ მონაცემთა დაცვის ინსპექტორის უფლებამონაცვლეს. „სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-2 მუხლი მიუთითებდა, რომ სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახური არის დამოუკიდებელი ორგანო. ის, როგორც დამოუკიდებელი სახელმწიფო ორგანო, არ შედიოდა საკანონმდებლო და აღმასრულებელი ხელისუფლების შტოს შემადგენლობაში. სახელმწიფო ინსპექტორი ასრულებდა დემოკრატიული და სამართლებრივი სახელმწიფოს ეფექტიანი ფუნქციონირებისათვის მნიშვნელოვან საჯაროსამართლებრივ ფუნქციებს, რომლებიც დღეს გადანაწილებულია სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის ბაზაზე შექმნილ ორ ახალ დამოუკიდებელ სამსახურს შორის. მისი საქმიანობა ხორციელდებოდა სამი მიმართულებით: პერსონალურ მონაცემთა დამუშავების კანონიერების კონტროლი, ფარული საგამოძიებო მოქმედებებისა და ელექტრონული კომუნიკაციის მაიდენტიფიცირებელ მონაცემთა ცენტრალურ ბანკში განხორციელებული აქტივობების კონტროლი (ამ ფუნქციის ფარგლებში, სამსახური უფლებამოსილი იყო შეეჩერებინა სატელეფონო კომუნიკაციის ფარული მიყურადება და ჩანერა), სამართალდამცავი ორგანოს წარმომადგენლის, მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ ჩადენილი დანაშაულის (მათ შორის, წამების, არაადამიანური და დამამცირებელი მოპყრობის ფაქტების გამოძიების) მიუკერძოებელი და ეფექტიანი გამოძიება. სამართალდამცავი ორგანოს წარმომადგენლის, მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ ჩადენილი დანაშაულის მიუკერძოებელი და ეფექტიანი გამოძიების ფუნქციის განხორციელების თვალსაზრისით, სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახური მიჩნეული იყო კვალიფიციურ და დამოუკიდებელ მექანიზმად, რომელიც მოქმედებდა სამართალდამცავი ორგანოებისაგან (პოლიციის, პროკურატურისგან) დამოუკიდებლად, როგორც საზოგადოების მიუკერძოებელი წარმომადგენელი.

განსაზღვრული ვადით არჩეული პირებისათვის დამოუკიდებლობის გარანტიების შექმნა მნიშვნელოვანია. სტრასბურგის სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის თანახმად, „დამოუკიდებლობა“ გულისხმობს აუცილებელ პიროვნულ და ინსტიტუციონალურ დამოუკიდებლობას, რომელიც საჭიროა მიუკერძოებელი გადანყვეტილების მიღებისთვის და, შესაბამისად, ეს არის მიუკერძოებლობის წინაპირობა“.⁹

„სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-11 მუხლი განსაზღვრავდა სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის დამოუკიდებლობის იგივე გარანტიებს, რაც კონსტიტუციით გათვალისწინებულია არჩევითი თანამდებობის პირებისთვის (მაგალითად, სახალხო დამცველი, გენერალური აუდიტორი). დასახელებული მუხლის თანახმად, სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახური უფლებამოსილებების განხორციელებისას დამოუკიდებელია და არ ექვემდებარება არცერთ ორგანოს და თანამდებობის პირს. სახელმწიფო ინსპექტორზე, სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის მოსამსახურესა და გამომძიე-

⁹ *Case of Grzeda V. Poland*, Application no. 43572/18, § 308, 15 March 2022.

ბელზე რაიმე ზემოქმედება ან მათ საქმიანობაში უკანონო ჩარევა აკრძალულია და კანონით ისჯება. სახელმწიფო სამსახურის დამოუკიდებლობის უზრუნველყოფის მიზნით სახელმწიფო ვალდებულია შეუქმნას მას საქმიანობის სათანადო პირობები. სახელმწიფო ინსპექტორს უფლება აქვს კანონით გათვალისწინებულ უფლებამოსილებასთან დაკავშირებით არ მისცეს ჩვენება იმ ფაქტის გამო, რომელიც მას გაანდეს, როგორც სახელმწიფო ინსპექტორს. ეს უფლება სახელმწიფო ინსპექტორს უფლებამოსილების შეწყვეტის შემდეგაც უნარჩუნდება. სახელმწიფო ინსპექტორის ხელშეუხებლობის გარანტიების დაცვას უზრუნველყოფდა საქართველოს პარლამენტი. კერძოდ, საქართველოს პარლამენტის თანხმობის გარეშე დაუშვებელი იყო მისი სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემა, დაკავება ან დაპატიმრება, მისი ბინის, მანქანის, სამუშაო ადგილის ან პირადი ჩხრეკა ისეთ საქმესთან დაკავშირებით, რომელიც უკავშირდება მის სამსახურებრივ საქმიანობას. გამონაკლისია დანაშაულზე წასწრების შემთხვევა, რაც დაუყოვნებლივ უნდა ცნობოდა საქართველოს პარლამენტს. თუ საქართველოს პარლამენტი არ მისცემდა თანხმობას, დაკავებული ან დაპატიმრებული სახელმწიფო ინსპექტორი დაუყოვნებლივ უნდა გათავისუფლებულიყო. სახელმწიფო ინსპექტორის დაკავებაზე ან დაპატიმრებაზე საქართველოს პარლამენტის მიერ თანხმობის მიცემის შემთხვევაში მას საქართველოს პარლამენტის დადგენილებით შეუჩერდებოდა უფლებამოსილება სისხლის სამართლებრივი დევნის შეწყვეტის შესახებ დადგენილების გამოტანამდე ან სასამართლო განაჩენის კანონიერ ძალაში შესვლამდე. მოქმედი კანონმდებლობით გათვალისწინებული იყო ასევე ფინანსური გარანტიები. სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის საქმიანობა ფინანსდებოდა საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტიდან. სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის საქმიანობისთვის საჭირო ასიგნებები განისაზღვრებოდა საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტის ცალკე კოდით.

სახელმწიფო ინსპექტორის თანამდებობაზე მყოფი პირის მიმართ კონსტიტუციური დაცვის სტანდარტის გამოყენების აუცილებლობაზე მიუთითებდა სახელმწიფო ინსპექტორის თანამდებობაზე გამწესების წესი. „სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-6 მუხლის თანახმად, სახელმწიფო ინსპექტორის კანდიდატურა შეარჩია დამოუკიდებელმა კომისიამ, წარუდგინა პრემიერ-მინისტრს, ხოლო პრემიერ-მინისტრმა საქართველოს პარლამენტს. სახელმწიფო ინსპექტორი აირჩია საქართველოს პარლამენტმა. ამავე ნორმის მე-7 პუნქტის თანახმად, სახელმწიფო ინსპექტორის უფლებამოსილების ვადა განისაზღვრა 6 წლით. სახელმწიფო ინსპექტორისათვის უფლებამოსილების ვადის შეწყვეტა მხოლოდ კანონით პირდაპირ გათვალისწინებულ შემთხვევაში იყო გათვალისწინებული, რომელიც მითითებული იყო „სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-9 მუხლში. ეს ნორმა არ ითვალისწინებდა უფლებამოსილების შეწყვეტას რეორგანიზაციის ან სხვა მექანიკური ჩარევის, მაგალითად, გაყოფის გამო.

3. თანამდებობის პირის თანამდებობრივი სტატუსის დაცვის კონსტიტუციური გარანტიები

მნიშვნელოვანი საჯაროსამართლებრივი ფუნქციის მქონე თანამდებობის პირის განსაზღვრული ვადით თანამდებობაზე გამწესებით, კანონმდებელი ამ თანამდებობის პირს აღჭურავს დამოუკიდებლობის გარანტიებით. შესაბამისად, საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკის თანახმად, ასეთი პირების თანამდებობრივი უფლებამოსილების შეზღუდვა კონსტიტუციური გარანტიის ქრილში უნდა შეფასდეს: „მიუხედავად იმისა, საქართველოს კონსტი-

ტუციით პირდაპირ არის თუ არა განსაზღვრული პირის მიერ სახელმწიფო თანამდებობაზე საქმიანობის განხორციელების კონკრეტული ვადა, უფლებამოსილების ვადამდე შეწყვეტის შემთხვევაში, კანონმდებელმა უნდა დაასაბუთოს ის საჯარო ინტერესი, რომელიც უფლების შეზღუდვის აუცილებლობას განაპირობებს. განსახილველ საქმეზე უფლებამოსილების ვადის შეზღუდვა ... დამოუკიდებლობის კონსტიტუციური გარანტიის ჭრილში უნდა შეფასდეს ... განსაკუთრებული სტატუსი და დაცვის გარანტიები ... დამოუკიდებლობის დაცვას ემსახურება... აქედან გამომდინარე, ... საქმიანობის განხორციელების უფლების შეზღუდვა, მკაცრი კონსტიტუციური სტანდარტების გამოყენებით შეფასდება¹⁰.

სამართლებრივ ნორმათა და ფაქტობრივ გარემოებათა ანალიზი საკმარის საფუძველს უქმნის ობიექტურ შემფასებელს, განსაზღვროს სახელმწიფო ინსპექტორისათვის უფლებამოსილების ვადაზე ადრე შეწყვეტის სამართლებრივი შეფასების სტანდარტი. სახელმწიფო ინსპექტორისათვის კანონმდებლობით მინიჭებული უფლებამოსილების განსაკუთრებული შინაარსი, მისი თანამდებობაზე გამწესების წესი და დემოკრატიულ საზოგადოებაში ამ თანამდებობის დანიშნულება, მიუთითებს, რომ სახელმწიფო ინსპექტორს დაცვის მაღალი კონსტიტუციური სტანდარტით უნდა ესარგებლა.

3.1. საქართველოს კონსტიტუციის 25-ე მუხლის პირველი პუნქტის მეორე წინადადება

საქართველოს კონსტიტუციის 25-ე მუხლის პირველი პუნქტის მე-2 წინადადების თანახმად, „საჯარო სამსახურის პირობები განისაზღვრება კანონით“. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს არაერთხელ განუმარტავს, რომ საჯარო სამსახური ესაა პროფესიული საქმიანობა სახელმწიფო და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებში, სხვა საჯარო ფუნქციის განხორციელების მიზნით ჩამოყალიბებულ ინსტიტუციებში¹¹. სახელმწიფო ინსპექტორი, როგორც უკვე აღინიშნა, ახორციელებდა სპეციალური მნიშვნელობის ფუნქციებს. დასახელებული ფუნქციები, თავისი ხასიათით, საჯაროსამართლებრივი ბუნებისაა და, შესაბამისად, სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახური წარმოადგენდა საჯარო სამსახურს, ხოლო სახელმწიფო ინსპექტორის თანამდებობა საჯარო თანამდებობას საქართველოს კონსტიტუციის 25-ე მუხლის გაგებით.

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს განმარტებით, კონსტიტუციის დასახელებული დებულება მოიცავს „ამ თანამდებობრივი უფლებამოსილების შეუფერხებლად განხორციელებისა და თანამდებობიდან უსაფუძვლოდ გათავისუფლებისაგან დაცვის გარანტიებს“. საქართველოს კონსტიტუცია ესწრაფვის „დაიცვას სახელმწიფო მოსამსახურე მის საქმიანობაში გაუმართლებელი ჩარევისგან, რათა მან შეძლოს კონსტიტუციითა და კანონით მასზე დაკისრებული მოვალეობების ჯეროვნად შესრულება“¹³.

¹⁰ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2014 წლის 11 აპრილის №1/2/569 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქეები – დავით კანდელაკი, ნატალია დვალი, ზურაბ დავითაშვილი, ემზარ გოგუაძე, გიორგი მელაძე და მამუკა ფაჩუაშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-29, 30.

¹¹ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2021 წლის 23 აპრილის №3/1/1298,1313 გადაწყვეტილება საქმეზე „თამაზ მეჭიაური საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-5.

¹² საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2014 წლის 11 აპრილის №1/2/569 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქეები – დავით კანდელაკი, ნატალია დვალი, ზურაბ დავითაშვილი, ემზარ გოგუაძე, გიორგი მელაძე და მამუკა ფაჩუაშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-1.

¹³ იქვე, II-7.

საქართველოს კონსტიტუციის 25-ე მუხლის პირველი პუნქტის მე-2 წინადადება „გულისხმობს საჯარო სამსახურში დასაქმებული პირის თანამდებობასთან დაკავშირებულ კონსტიტუციურ გარანტიებს – არ იქნეს დაუსაბუთებლად გათავისუფლებული სამსახურიდან, იყოს დაცული ყოველგვარი გარე ჩარევისგან“.¹⁴ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს განმარტებით, კონსტიტუციის დასახელებული დებულება იცავს სახელმწიფო სამსახურში საქმიანობის განხორციელების უფლებას და „მოიცავს სახელმწიფო სამსახურში საქმიანობის შეუფერხებელი განხორციელების სხვადასხვა უფლებრივ კომპონენტს, მათ შორის, სამსახურიდან დაუსაბუთებელი გათავისუფლებისგან დაცვის გარანტიას“.¹⁵

25-ე მუხლის პირველი პუნქტის მე-2 წინადადების ფარგლებში, კანონი, რომელიც განსაზღვრავს საჯარო სამსახურის პირობებს, უნდა შეესაბამებოდეს კონსტიტუციურ სტანდარტებს. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს განმარტებით, სამართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპი „სახელმწიფო ხელისუფლების, მათ შორის საკანონმდებლო ხელისუფლების, მოქმედებას მკაცრ კონსტიტუციურ-სამართლებრივ ჩარჩოებში აქცევს“.¹⁶ საკანონმდებლო ხელისუფლების კონსტიტუციურ-სამართლებრივი შეზღუდვა გულისხმობს, რომ ნებისმიერი საკანონმდებლო აქტი უნდა შეესაბამებოდეს კონსტიტუციის მოთხოვნებს, როგორც ფორმალურ-სამართლებრივი კუთხით, ისე მატერიალურ-სამართლებრივი შინაარსით. მოცემულ შემთხვევაში, კანონი, რომელიც უშვებს სახელმწიფო ინსპექტორის და მსგავსი სტატუსის მქონე თანამდებობის პირებისთვის თანამდებობრივი უფლებამოსილების შეწყვეტას, ფორმალური და მატერიალური შინაარსით უნდა შეესაბამებოდეს საქართველოს კონსტიტუციის 25-ე მუხლის პირველი პუნქტის მე-2 წინადადების მოთხოვნებს.

3.2. უფლებამოსილების ვადაზე ადრე შეწყვეტის კონსტიტუციურობის საკითხი

არის თუ არა უფლებამოსილების ვადაზე ადრე შეწყვეტა კონსტიტუციის შესაბამისი, ამისთვის საჭიროა სახელმწიფო ინსპექტორის უფლებამოსილების შეწყვეტის დამდგენი ნორმის კონსტიტუციასთან შესაბამისობის შეფასება.

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს დამკვიდრებული პრაქტიკის მიხედვით: „სადავო ნორმა უნდა შეესაბამებოდეს თანაზომიერებისა და განსაზღვრულობის პრინციპებს, რომლებიც პირდაპირ კავშირშია სამართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპთან. სწორედ თანაზომიერების პრინციპი ადგენს მატერიალურ მასშტაბებს კანონმდებლისათვის ძირითადი უფლებების შეზღუდვისას. თუ ნორმა ამ პრინციპებს არ შეესაბამება, ის დაუშვებს თვითნებობის შესაძლებლობას. სახელმწიფოს თვითნებობა ადამიანის თავისუფლების სფეროში კი ავტომატურად ნიშნავს ადამიანის ღირსების, როგორც კონსტიტუციური წესრიგის უმაღლესი პრინციპის, სამართლებრივი სახელმწიფოსა და სხვა კონსტიტუციური პრინციპების დარღვევას და ადამიანის ... ძირითადი უფლების არაკონსტიტუციურ ხელყოფას“.¹⁷

¹⁴ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2014 წლის 23 მაისის 3/2/574 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე გიორგი უგულავა საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-19.

¹⁵ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2017 წლის 7 აპრილის №3/2/717 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქეები მთვარისა კველიშვილი, ნაზი დოთიაშვილი და მარინა გლოველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-13, 14.

¹⁶ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2007 წლის 26 ოქტომბრის №2/2-389 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე მაია ნათაძე და სხვები საქართველოს პარლამენტისა და საქართველოს პრეზიდენტის წინააღმდეგ“, II-18.

¹⁷ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2009 წლის 6 აპრილის №2/1/415 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს სახალო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-13.

„თანაზომიერების პრინციპის მოთხოვნაა, რომ უფლების მზლუდავი საკანონმდებლო რეგულირება უნდა წარმოადგენდეს ღირებული საჯარო (ლეგიტიმური) მიზნის მიღწევის გამოსაძეგ და აუცილებელ საშუალებას. ამავე დროს, უფლების შეზღუდვის ინტენსივობა მისაღწევი საჯარო მიზნის პროპორციული, მისი თანაზომიერი უნდა იყოს. დაუშვებელია, ლეგიტიმური მიზნის მიღწევა განხორციელდეს ადამიანის უფლების მომეტებული შეზღუდვის ხარჯზე“¹⁸. ამასთან, „რაც უფრო მეტად ერევა ხელისუფლება ადამიანის თავისუფლებაში, მით მაღალია მოთხოვნები ჩარევის გამართლებისათვის“.¹⁹

უფლებაში ჩარევის კონსტიტუციურობის შეფასებისთვის, პირველ რიგში, უნდა გავანალიზოთ დაპირისპირებული ინტერესები – როგორც სადავო ნორმით გათვალისწინებული ლეგიტიმური მიზანი, ისე – იმ თანამდებობის პირის საპირწონე ინტერესები, რომლის შეზღუდვაც ხდება სადავო რეგულაციით.

საკონსტიტუციო სასამართლომ დაპირისპირებულ კონსტიტუციურ ინტერესებს შორის თანაზომიერების ბალანსის დაცვის შესახებ მიუთითა: „... ღირებულებათა კონფლიქტის სირთულე ... იმაში მდგომარეობს, რომ ერთმანეთს უპირისპირდება კანონიერი ინტერესები... ამ დილემიდან გამოსავალი დემოკრატიულ საზოგადოებაში ერთადერთია – სამართლიანი ბალანსის მიღწევა. მაშინ როდესაც ინტერესების დაპირისპირება აუცდენელია, წარმოიშობა მათი ჰარმონიზაციის, სამართლიანი დაბალანსების აუცილებლობა“.²⁰ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო ყოველთვის მიუთითებს, რომ სახელმწიფომ უნდა შეძლოს შეპირისპირებული ინტერესების – კერძო და საჯარო ინტერესების სამართლიანი დაბალანსება. დემოკრატიულობის ხარისხი სწორედ ამაში ვლინდება. დემოკრატიულ საზოგადოებაში არ შეიძლება საჯარო ინტერესების განხორციელება/მიღწევა გამართლდეს კერძო ინტერესის ხელყოფის ხარჯზე. „სამართლებრივ სახელმწიფოში კანონზომიერია იმის მოლოდინი, რომ კერძო და საჯარო ინტერესების ურთიერთიმართება სამართლიანი იქნება“.²¹

„სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილების შეტანის თაობაზე“ საქართველოს კანონის პროექტის განმარტებითი ბარათის²² თანახმად,²³ ლეგიტიმური ინტერესები შეიძლება გაერთიანდეს ერთი მთავარი ლეგიტიმური ინტერესის ირგვლივ – ესაა სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის გაყოფა ორ დამოუკიდებელ სამსახურად, რადგან ორი დამოუკიდებელი სამსახურის შექმნა უფრო ეფექტიან ინსტიტუციურ მონესრიგებას უზრუნველყოფს, ის ხელს შეუწყობს გამოძიებისა და ფარული საგამოძიებო მოქმედებების განხორციელების დროს პერსონალური მონაცემების კანონიერად დამუშავების კონტროლს, აგრეთვე გაფართოვდება საგამოძიებო ქვემდებარება.

¹⁸ საკონსტიტუციო სასამართლოს 2012 წლის 26 ივნისის №3/1/512 გადაწყვეტილება საქმეზე „დანის მოქალაქე ჰეიკე ქრონქვისტი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-65.

¹⁹ საკონსტიტუციო სასამართლოს 2007 წლის 2 ივლისის №1/2/384 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქეები – დავით ჯიმშელიშვილი, ტარიელ გვეტაძე და ნელი დალალიშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-19.

²⁰ საკონსტიტუციო სასამართლოს 2011 წლის 22 დეკემბრის №1/1/477 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-45.

²¹ საკონსტიტუციო სასამართლოს 2007 წლის 2 ივლისის №1/2/384 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქეები – დავით ჯიმშელიშვილი, ტარიელ გვეტაძე და ნელი დალალიშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-19.

²² იხ. განმარტებითი ბარათი საქართველოს კანონის პროექტზე „სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილების შეტანის თაობაზე, <https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/289992?fbclid=IwAR1QIETXdeDBqFYXyFCx8p4UqneE_M-arLQZSfKv660bIKyBoFspjXEKcz8> [14.09.2022].

²³ იქვე, 3.

დასახელებული ლეგიტიმური ინტერესი მნიშვნელოვან საჯარო ინტერესს წარმოადგენს, მაგრამ მას უპირისპირდება სახელმწიფო ინსპექტორის თანამდებობიდან ვადაზე ადრე გათავისუფლებისაგან დაცვის ინტერესი. მათ შორის ბალანსი უნდა შეფასდეს პროპორციულიობის ტესტით.

აღსანიშნავია, რომ სახელმწიფო ინსპექტორის ლეგიტიმური ინტერესის განსაკუთრებული მნიშვნელობის შესაფასებლად საჭიროა გავითვალისწინოთ, რა მნიშვნელოვან ფუნქციებს ახორციელებდა სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახური, როგორც დამოუკიდებელი ორგანო და როგორი იყო სახელმწიფო ინსპექტორის თანამდებობაზე არჩევის წესი და თანამდებობრივი უფლებამოსილების განხორციელების ვადა. როგორც უკვე აღინიშნა, მოქმედი კანონმდებლობით განსაზღვრული იყო სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის დამოუკიდებლობა აღმასრულებელი და საკანონმდებლო ხელისუფლებისაგან. ეს სამსახური, როგორც ზემოთ აღინიშნა, ახორციელებდა სამ მნიშვნელოვან ფუნქციას. საჯაროსამართლებრივი ფუნქციების განხორციელების თანამედროვე სტანდარტების გათვალისწინებით, დასახელებულ ფუნქციათა განხორციელების უფლებამოსილება დამოუკიდებელი ორგანოების კომპეტენციას წარმოადგენს, რაც, ერთის მხრივ, მიუთითებს ამ ორგანოთა განსაკუთრებულ მნიშვნელობაზე დემოკრატიულ და სამართლებრივ სახელმწიფოში და მეორეს მხრივ, ამ ორგანოთა მიმართ სანდოობის გაზრდას უწყობს ხელს.

სახელმწიფო ინსპექტორის დამოუკიდებლობაზე მიუთითებდა თანამდებობის დაკავების წესი და უფლებამოსილების განხორციელების პერიოდში კანონით დაწესებული მისი ხელშეუხებლობის გარანტიები. სახელმწიფო ინსპექტორის შერჩევის პროცესში მაღალი იყო საზოგადოების ჩართულობა. ის შეარჩია სპეციალურად ამ მიზნებისთვის შექმნილმა კომისიამ. პარლამენტში გასაუბრების პროცესში მონაწილეობდნენ პოლიტიკური პარტიები, სახალხო დამცველის და არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენლები. ბუნებრივია, სახელმწიფო ინსპექტორს ჰქონდა ამ თანამდებობაზე 6 წლის ვადით (2025 წლის 3 ივლისამდე) ყოფნის კონსტიტუციით გამყარებული მოლოდინი. თუმცა, კონსტიტუციის სანინალმდეგოდ დაირღვა მისი ლეგიტიმური მოლოდინი და მას თანამდებობაზე არჩევიდან არასრული სამი წლის გასვლის შემდეგ შეუნყდა უფლებამოსილება.

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკის თანახმად, „განსაზღვრული ან განუსაზღვრელი ვადით სახელმწიფო თანამდებობაზე განწესება მოქალაქეს უჩენს ლეგიტიმურ მოლოდინს, რომ იგი ამ თანამდებობაზე საქმიანობას განახორციელებს უფლებამოსილების ვადით – განსაზღვრული ვადით ან – უვადოდ. შესაბამისად, კანონით განსაზღვრული ვადის ფარგლებში საქმიანობის განხორციელების უფლების შეზღუდვა დასაშვებია მხოლოდ მნიშვნელოვანი საჯარო ინტერესის არსებობის შემთხვევაში, იმგვარად, რომ გაუმართლებლად და დაუსაბუთებლად არ შეიზღუდოს სახელმწიფო თანამდებობის პირთა ლეგიტიმური მოლოდინები და არ შეიწყოს მათი ნდობა არსებული კანონმდებლობის მიმართ. საქართველოს კონსტიტუციის მოთხოვნაა, რომ სახელმწიფო თანამდებობა, მისი სპეციფიკურობისა და მრავალფეროვნების გათვალისწინებით, წარმოადგენდეს სტაბილურ და დამოუკიდებელ სტრუქტურულ ერთეულს, რომლის მემკვიდრეობითაც შესაძლებელი იქნება კანონითა და კონსტიტუციით დაკისრებული ფუნქციების შეუფერხებელი განხორციელება“.²⁴

²⁴ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2014 წლის 11 აპრილის №1/2/569 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქეები – დავით კანდელაკი, ნატალია დვალი, ზურაბ დავითაშვილი, ემზარ გოგუაძე, გიორგი მელაძე და მამუკა ფაჩუაშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-33-34.

ფართო საზოგადოებრივი მონაწილეობით, განსაზღვრული ვადით თანამდებობაზე გამ-
ნესებული პირისათვის, უფლებამოსილების ვადაზე ადრე შეწყვეტა ინვეს სახელმწიფო
ინსტიტუტების მიმართ ნდობის დაქვეითებას, ადამიანის უფლებებში უხეშ ჩარევას. ამიტომ
ეს უნდა ხდებოდეს მხოლოდ მკვეთრად გამოხატული და ძალიან მნიშვნელოვანი ლეგიტი-
მური მიზნებისთვის. დასახელებული საჯარო და კერძო/ინდივიდუალური ინტერესები მნიშვ-
ნელოვან ლეგიტიმურ ინტერესებს წარმოადგენენ. ამდენად, მნიშვნელოვანია დადგინდეს,
რამდენადაა დაცული კონსტიტუციური ბალანსი სადავო ნორმებით გათვალისწინებულ
ლეგიტიმურ საჯარო ინტერესს და კერძო/ინდივიდუალურ ლეგიტიმურ ინტერესს შორის.

სტრასბურგის პრეცედენტული სამართლის თანახმად, საჯარო დაწესებულების ინსტი-
ტუციური რეფორმირება, თუ ის ემსახურება ამ სამსახურების ფუნქციონირების ეფექტია-
ნობის გაზრდას, შეიძლება მიჩნეული იქნეს ლეგიტიმურ მიზნად, მაგრამ საკანონმდებლო
ხელისუფლებას არ შეუძლია გამოიყენოს საჯარო დაწესებულებების რეფორმირება იმის-
თვის, რომ გაამართლოს ასეთი ღონისძიება – გარკვეული ვადით არჩეული პირისათვის
უფლებამოსილების ვადაზე ადრე შეწყვეტა.²⁵

საკონსტიტუციო სასამართლო აღნიშნავს, რომ „გარანტირებული ვადით არჩეული
თანამდებობის პირის, მოცემულ შემთხვევაში, სახელმწიფო ინსპექტორის უფლებამოსილე-
ბის ვადამდე შეწყვეტა წარმოადგენს საჯარო სამსახურში საქმიანობის შეუფერხებლად გან-
ხორციელების უფლებაში ჩარევას, რომელიც უნდა აკმაყოფილებდეს კონსტიტუციურობის
შესაბამის საერთო მოთხოვნებს“.²⁶

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს დამკვიდრებული პრაქტიკით, მნიშვნე-
ლოვანი ლეგიტიმური მიზნის არსებობა თავისთავად არ ნიშნავს, რომ უფლებაში ჩარევა
გამართლებულია. შეზღუდვის თანაზომიერებისათვის ასევე აუცილებელია, დაკმაყოფილე-
ბული იყოს გამოსადეგობის მოთხოვნაც. თავის მხრივ, ღონისძიების გამოსადეგობაზე მსჯე-
ლობისას „საკონსტიტუციო სასამართლომ უნდა დაადგინოს, რამდენად არსებობს ლოგიკური
კავშირი საქართველოს პარლამენტის მიერ დასახელებულ ლეგიტიმურ მიზანსა და სადავო
ნორმებით დადგენილ უფლების შეზღუდვის ფორმას შორის – რამდენად იძლევა სადავო
ნორმები დასახელებული ლეგიტიმური მიზნის მიღწევის შესაძლებლობას“.²⁷ საქართველოს
პარლამენტი მიუთითებს, რომ სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის ნაცვლად ორი
დამოუკიდებელი სამსახურის ჩამოყალიბებით მოხდება გამოძიებისა და ფარული საგამო-
ძიებო მოქმედებების განხორციელებისას პერსონალური მონაცემების კანონიერად დამუშა-
ვების კონტროლის უფრო ეფექტიანი ინსტიტუციური მონესრიგება, აგრეთვე გაფართოვ-
დება საგამოძიებო ქვემდებარობა, თავიდან იქნება აცილებული ინტერესთა კონფლიქტი
ფუნქციების განხორციელებისას.

სადავო ნორმებით ჩამოყალიბდა ორი დამოუკიდებელი სამსახური, მათ შორის გადა-
ნაწილდა სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის საჯარო სამართლებრივი ფუნქციები. სა-
ხელმწიფო ორგანოების/საჯარო დაწესებულებების ინსტიტუციური რეფორმა მათი გაძლიე-
რების, ეფექტიანობის გაზრდის მიზნით, სახელმწიფოს ფართო მიხედულების ფარგლებს
განეკუთვნება, შესაბამისად, დასახელებული ღონისძიების განხორციელება სახელმწიფოს

²⁵ *Case of Baka v. Hungary*, Application no. 20261/12, § 155-156, 23 June 2016.

²⁶ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2022 წლის 17 ნოემბრის N 1/9/1673,1681 გადაწყვეტი-
ლება საქმეზე: „ლონდა თოლორაია და საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის
წინააღმდეგ“, II-33.

²⁷ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2017 წლის 17 მაისის №3/3/600 გადაწყვეტილება საქმეზე
„საქართველოს მოქალაქე კახა კუკავა საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-48.

გამართლებულ ლეგიტიმურ მიზანს წარმოადგენს და ის ნამდვილად უზრუნველყოფს ახლად შექმნილი სამსახურების მიერ კანონმდებლობით მათთვის გათვალისწინებული საჯაროსამართლებრივი ფუნქციების ეფექტიან განხორციელებას.

გასათვალისწინებელია, რომ დასახელებული საჯარო ინტერესების/მიზნების ლეგიტიმურობის დასაბუთება არ გამოდგება „სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის შესახებ“ საქართველოს კანონის 27¹ მუხლის პირველ პუნქტთან მიმართებით. სადავო ნორმის საფუძველზე სახელმწიფო ინსპექტორს შეუწყდა თანამდებობრივი უფლებამოსილება ვადაზე ადრე. განმარტებით ბარათში ცალკე არ არის მითითებული რა ლეგიტიმურ მიზნებს ემსახურება თანამდებობიდან ვადაზე ადრე გათავისუფლება, რატომ არ გამოიყენა პარლამენტმა მის მიერ დადგენილი საკანონმდებლო პრაქტიკა დარჩენილი უფლებამოსილების ვადაში სახელმწიფო ინსპექტორისათვის საქმიანობის გაგრძელების შესაძლებლობის მიცემის შესახებ, რომლის შესახებაც ზემოთაა აღნიშნული.

სადავო საკანონმდებლო მოწესრიგებამ არ გაითვალისწინა სახელმწიფო ინსპექტორისათვის დარჩენილ ვადაში უფლებამოსილების გაგრძელების შესაძლებლობა რომელიმე ახლად შექმნილი სამსახურის ხელმძღვანელად. შესაბამისად, სადავო ნორმა პარლამენტის საკანონმდებლო პრაქტიკისაგან განსხვავებულ წესს ადგენს.

უფლებამოსილების ვადის შეწყვეტა გამართლებულია, თუ ინსტიტუციური რეფორმირების მიზანი ფუნდამენტურად განსხვავებული ფუნქციების განხორციელებაა. სტრასბურგის სასამართლომ ერთ-ერთ საქმეში აღნიშნა: „გასაჩივრებული ღონისძიების გასამართლებლად მთავრობის მიერ მოყვანილი მიზეზებიდან გამომდინარე, არ ჩანს, რომ ... ფუნქციებში ან ... ამოცანებში განხორციელებული ცვლილებები ისეთი ფუნდამენტური ხასიათისა იყო, რომ მათ შეეძლოთ ან უნდა გამოეწვია განმცხადებლის მანდატის ვადამდე შეწყვეტა ... გარდა ამისა, თუ განმცხადებელი მიიჩნეოდა კომპეტენტურად განახორციელოს ორივე ფუნქცია მისი არჩევის დროს, ის ფაქტი, რომ ერთ-ერთი მათგანი შემდგომ მოიხსნა, პრინციპში არ უნდა იმოქმედოს მის ვარგისიანობაზე, გააგრძელოს მეორე ფუნქციის განხორციელება ... რაც შეეხება ... ცვლილებებს, ისინი არ ჩანს ასეთი ფუნდამენტური ხასიათის“.²⁸ ამდენად, „სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის შესახებ“ საქართველოს კანონის 27¹ მუხლის პირველი პუნქტით დადგენილი მოწესრიგება არ წარმოადგენს პარლამენტის მიერ დასახელებული ლეგიტიმური მიზნის მიღწევის გამოსადეგ საშუალებას.

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს განმარტებით, „პირის უფლების შემზღვეველი ნებისმიერი ღონისძიება უნდა წარმოადგენდეს ლეგიტიმური მიზნის მიღწევის აუცილებელ, ყველაზე ნაკლებად მზღვეველ საშუალებას. შესაბამისად, ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში, სახელმწიფომ უნდა დაასაბუთოს, რომ არ არსებობს სხვა უფრო ნაკლებად მზღვეველი ღონისძიების გამოყენებით ლეგიტიმური მიზნის მიღწევის შესაძლებლობა“.²⁹ სასამართლომ თითქმის იგივე აღნიშნა სხვა საქმეშიც: „გამოსადეგობასთან ერთად შემზღვეველი ღონისძიება უნდა წარმოადგენდეს შეზღვევის აუცილებელ (ყველაზე ნაკლებად-მზღვეველ) საშუალებას“.³⁰ განსახილველ შემთხვევაში უნდა დადგინდეს, შეეძლო თუ არა საქართველოს პარლამენტს დამოუკიდებელი ორგანოს ინსტიტუციური რეფორმირების

²⁸ *Case of Baka v. Hungary*, Application no. 20261/12, § 155-156, 23 June 2016.

²⁹ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2014 წლის 11 აპრილის №1/2/569 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქეები – დავით კანდელაკი, ნატალია დვალი, ზურაბ დავითაშვილი, ემზარ გოგუაძე, გიორგი მელაძე და მამუკა ფაჩუაშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-44.

³⁰ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2017 წლის 17 ოქტომბრის №3/4/550 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე ნოდარ დვალი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-26.

უზრუნველყოფა 6 წლის ვადით არჩეული სახელმწიფო ინსპექტორისათვის უფლებამოსილების ვადამდე შეწყვეტის გარეშე.

პარლამენტი განმარტებით ბარათში მიუთითებს ორი დამოუკიდებელი სამსახურის ჩამოყალიბების მნიშვნელობაზე, ინსტიტუციური რეფორმირების აუცილებლობაზე, საჯარო-სამართლებრივი ფუნქციების ეფექტურობის გაზრდის ინტერესზე. თუმცა, არ განმარტავს, რატომ არ შეეძლო ამ ინტერესების განხორციელება სახელმწიფო ინსპექტორისათვის უფლებამოსილების ვადაზე ადრე შეწყვეტის გარეშე. გასათვალისწინებელია, რომ ახლად ჩამოყალიბებული ორი დამოუკიდებელი სამსახურებისთვის/სამსახურის უფროსებისათვის კანონმდებლობით მინიჭებული უფლებამოსილება თვისობრივად არ განსხვავდება იმ უფლებამოსილებებისგან, რომლებიც სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურს/სახელმწიფო ინსპექტორს ჰქონდა კანონმდებლობით მინიჭებული. ახლად შექმნილ სამსახურებს არ დამატებია ისეთი ახალი საჯარო-სამართლებრივი ფუნქცია, რომელიც კავშირში არ არის იმ საქმიანობასთან, რომელსაც სახელმწიფო ინსპექტორი ასრულებდა. ახლად შექმნილ ორ დამოუკიდებელ სამსახურს შორის გადანაწილდა სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის/სახელმწიფო ინსპექტორის საჯარო-სამართლებრივი ფუნქციები. ამასთან, სახელმწიფო ინსპექტორის პიროვნების დამოუკიდებლობის, კომპეტენციის, კვალიფიკაციისა და პროფესიონალიზმის მიმართ კითხვის ნიშნები არ ყოფილა. შესაბამისად, არ არსებობს არგუმენტი იმის სამტკიცებლად, რომ დარჩენილი უფლებამოსილების ვადაში სახელმწიფო ინსპექტორი ვერ შეძლებდა რომელიმე ახლად შექმნილი სამსახურის სრულფასოვან ხელმძღვანელობას.

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, სადავო ნორმით გათვალისწინებული რეგულირება – სახელმწიფო ინსპექტორის ვადაზე ადრე თანამდებობიდან გათავისუფლება არ არის უკიდურესი აუცილებლობით გამოწვეული ღონისძიება. საჯარო სამსახურის ინსტიტუციური მოწესრიგების ლეგიტიმური მიზანი – ორი დამოუკიდებელი სამსახურის ჩამოყალიბება არ გამორიცხავდა იმის შესაძლებლობას, რომ სახელმწიფო ინსპექტორს დარჩენილი უფლებამოსილების ვადაში გაეგრძელებინა რომელიმე ახლად შექმნილი სამსახურის ხელმძღვანელობა. საქართველოს პარლამენტს ყველა საკანონმდებლო ბერკეტი ჰქონდა იმის მოსაწესრიგებლად, რომ რომელიმე ახლად შექმნილი სამსახურის ხელმძღვანელის თანამდებობა ჩაეთვალა სახელმწიფო ინსპექტორის უფლებამონაცვლედ და დაედგინა შემდეგი საკანონმდებლო დათქმა: სადავო ნორმის ძალაში შესვლის მომენტისთვის (2022 წლის 1 მარტისთვის) თანამდებობაზე მყოფმა საქართველოს პარლამენტის მიერ არჩეულმა სახელმწიფო ინსპექტორმა შეიძინა ახლად შექმნილი რომელიმე კონკრეტული სამსახურის უფროსის უფლებამოსილება სახელმწიფო ინსპექტორის უფლებამოსილების ვადის გასვლამდე. ამგვარად, სახელმწიფო ინსპექტორისათვის უფლებამოსილების ვადაზე ადრე შეწყვეტა არ წარმოადგენს მიზნის მიღწევის უკიდურესად აუცილებელ საშუალებას. შესაბამისად, ლეგიტიმური მიზნების მიღწევა შეიძლებოდა სხვა ნაკლებად მზლუდავი ღონისძიების გამოყენებით.

სტრასბურგის სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის თანახმად, საჯარო ინსტიტუტების რეფორმირების დროს, აშკარად არსებობს გარკვეული ალტერნატიული ღონისძიებები, რომლებიც შეიძლება გატარდეს და რომლებიც პატივს სცემდნენ კონსტიტუციის ზოგად წესს.³¹

³¹ *Case of Grzeda V. Poland*, Application no. 43572/18, §279, 15 March 2022.

იმისთვის, რომ სადავო ნორმით გათვალისწინებული შეზღუდვა მიჩნეულ იქნეს საქართველოს კონსტიტუციასთან შესაბამისად, აუცილებლობის კომპონენტთან ერთად, იგი უნდა აკმაყოფილებდეს პროპორციულობას ვინრო გაგებით. აღნიშნული კომპონენტის მოთხოვნაა, რომ „უფლების შეზღუდვისას კანონმდებელმა დაადგინოს სამართლიანი ბალანსი შეზღუდულ და დაცულ ინტერესებს შორის“.³² საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს არაერთხელ განუმარტავს, რომ „თანაზომიერების პრინციპი ასევე მოითხოვს, რომ დაცული იყოს პროპორციულობა ვინრო გაგებით. აუცილებელია, უფლებაშემზღუდველი ღონისძიების შემუშავებისას სახელმწიფომ დაადგინოს სამართლიანი ბალანსი იმგვარად, რომ დაცული სიკეთე და მისი დაცვის ინტერესი აღემატებოდეს შეზღუდული უფლების დაცვის ინტერესს“.³³

საჯარო სამსახურის, საჯარო ინსტიტუტების საუკეთესო ინტერესებით ნაკარნახევი რეფორმირება, დემოკრატიული და სამართლებრივი სახელმწიფოს ინტერესებში შედის. ამავდროულად, უნდა აღინიშნოს, რომ საჯარო სამსახურში საქართველოს პარლამენტის მიერ გამჭვირვალე სამართლებრივი ნორმების და სამართლებრივი პროცესის საფუძველზე გარკვეული ვადით არჩული თანამდებობის პირის ვადაზე ადრე გათავისუფლებისათვის, საკმარის საფუძველს არ წარმოადგენს სახელმწიფო ინსტიტუტების რეფორმირება. აუცილებელია კონსტიტუციის მოთხოვნების შესაბამისი მომეტებული საჯარო ინტერესი არსებობდეს. საკონსტიტუციო სასამართლო მიუთითებს, რომ ამგვარი თანამდებობის პირების მიმართ უფლებამოსილების შეწყვეტა შეიძლება „მხოლოდ მნიშვნელოვანი საჯარო ინტერესის არსებობის დროს იყოს გამართლებული, მაშინ, როდესაც აღნიშნულ თანამდებობის პირთა უფლებამოსილების ვადაზე ადრე შეწყვეტა შესაბამისი ლეგიტიმური მიზნის მიღწევის აუცილებელ, ეფექტურ და ნაკლებად მზღუდავ საშუალებას წარმოადგენს. წინააღმდეგ შემთხვევაში, ამან შეიძლება მიიღოს პერმანენტული, შეუქცევადი ხასიათი, რაც არა მხოლოდ პირთა თანამდებობაზე გარკვეული ვადით განწესებას დაუკარგავს აზრს, არამედ ეჭვქვეშ დააყენებს ამ ორგანოთა ინსტიტუციურ დამოუკიდებლობას“.³⁴

როგორც ვხედავთ, არ არსებობს რომელიმე განსაკუთრებული გარემოება, რომელიც გაამართლებდა საქართველოს კონსტიტუციის 25-ე მუხლით დაცული პირის – სახელმწიფო ინსპექტორის უფლების შეზღუდვას. ამასთან, როგორც სტრასბურგის სასამართლო მიუთითებს უფლებამოსილების ნაადრევად შეწყვეტა უდავოდ იწვევს „მსუსხავ ეფექტს“ არა მხოლოდ გათავისუფლებული პირის მიმართ, არამედ სხვა საჯარო თანამდებობის პირების მიმართაც.³⁵ სადავო სამართლებრივმა ნორმამ დათრგუნა ისინი, რადგან მათ არ აქვთ საჯარო თანამდებობრივი უფლებამოსილების ვადაში შეუფერხებლად განხორციელების სტაბილურობის განცდა.

ყოველივე ზემოთ აღნიშნულის გათვალისწინებით, სადავო ნორმამ დაარღვია საქართველოს კონსტიტუციის 25-ე მუხლის პირველი პუნქტის მე-2 წინადადებით დაცული სახელმწიფო ინსპექტორის სახელმწიფო სამსახურში საქმიანობის შეუფერხებელი განხორციელების,

³² საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2017 წლის 17 ოქტომბრის №3/4/550 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე ნოდარ დვალი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-43.

³³ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2018 წლის 14 დეკემბრის №3/1/752 გადაწყვეტილება საქმეზე „ა(ა)იპ „მწვანე ალტერნატივა“ საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-28.

³⁴ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2014 წლის 11 აპრილის №1/2/569 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქეები – დავით კანდელაკი, ნატალია დვალი, ზურაბ დავითაშვილი, ემზარ გოგუაძე, გიორგი მელაძე და მამუკა ფაჩუაშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-53.

³⁵ *Case of Baka v. Hungary*, Application no. 20261/12, § 173, 23 June 2016.

მათ შორის, სამსახურიდან დაუსაბუთებელი გათავისუფლებისგან დაცვის გარანტიები, რადგან ის არ ადგენს გონივრულ ბალანსს სახელმწიფო ინსპექტორის უფლებებსა და საჯარო ინტერესებს შორის.

შესაბამისად, „სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის შესახებ“ საქართველოს კანონის 27¹ მუხლის პირველი პუნქტის ის ნორმატიული შინაარსი, რომელიც არ ითვალისწინებს 6 წლის ვადით საქართველოს პარლამენტის მიერ არჩეული სახელმწიფო ინსპექტორისათვის დარჩენილ ვადაში უფლებამოსილების გაგრძელებას რომელიმე ახლადშექმნილი დამოუკიდებელი ორგანოს ხელმძღვანელის თანამდებობაზე, ეწინააღმდეგება საქართველოს კონსტიტუციის 25-ე მუხლის პირველი პუნქტის მეორე წინადადების მოთხოვნებს და არაკონსტიტუციურია.

4. დასკვნა

საკონსტიტუციო სასამართლომ ზემოთ დასახელებული სადავო ნორმის ნორმატიული შინაარსის არაკონსტიტუციურად ცნობისას³⁶ გამოიყენა ისეთი ფორმულირება, რომელმაც კითხვის ნიშნები გააჩინა, თუ რამდენად ეფექტიანად მოხდება გადანყვეტილების აღსრულება. სარეზოლუციო ნაწილის თანახმად, არაკონსტიტუციურია ის „ნორმატიული შინაარსი, რომელიც ითვალისწინებს სახელმწიფო ინსპექტორის ... თანამდებობიდან გათავისუფლებას ტოლფასი თანამდებობის შეთავაზების გარეშე ან სამართლიანი კომპენსაციის მიუცემლად“. გასათვალისწინებელია, რომ სასამართლომ არაკონსტიტუციურად ცნო არა ის, რომ სადავო ნორმა არ ითვალისწინებდა სახელმწიფო ინსპექტორისათვის დარჩენილ ვადაში უფლებამოსილების გაგრძელების შესაძლებლობას რომელიმე ახლად შექმნილი სამსახურის ხელმძღვანელად, არამედ მიუთითა „ტოლფასი“ თანამდებობის შეთავაზების შესახებ კომპენსაციის მიღების ალტერნატივით, აღნიშნული კი, თანამდებობის შეთავაზების ნაწილში გადანყვეტილებას ფაქტობრივად აღუსრულებელს ტოვებს. გასათვალისწინებელია, რომ სასამართლომ გადანყვეტილებას აღსრულებას საფრთხე შეუქმნა ჯერ კიდევ მაშინ, როცა არ შეაჩერა სადავო ნორმის მოქმედება.³⁷ გადანყვეტილების გამოტანის მომენტისათვის კი, ორივე ახლადშექმნილი სამსახურის ახალი ხელმძღვანელები უკვე გამწესებულები არიან თანამდებობებზე. ამ მხრივ, საინტერესოა, ასევე საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს კანონმდებლობით³⁸ გათვალისწინებული უფლებამოსილება, რომლის თანახმად, საქართველოს კონსტიტუციის მეორე თავის საკითხებთან მიმართებით არაკონსტიტუციურად ცნობილი ნორმა ძალადაკარგულია გადანყვეტილების სასამართლოს ვებგვერდზე გამოქვეყნების მომენტიდან და არა ამ ნორმის მიღების/ამოქმედების მომენტიდან.³⁹ ამასთან, უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოს პარლამენტი სარგებლობს ფართო დისკრეციით უზრუნველყოს ადამიანის დარღვეული უფლებებისა და თავისუფლებების აღდგენა.

³⁶ იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2022 წლის 17 ნოემბრის N 1/9/1673,1681 გადანყვეტილება საქმეზე: „ლონდა თოლორაია და საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, III-1.

³⁷ იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2022 წლის 28 თებერვლის №1/1/1673 საოქმო ჩანაწერი საქმეზე „ლონდა თოლორაია საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, III-3.

³⁸ იხ. საქართველოს ორგანული კანონი „საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“, მე-19 მუხლის პირველი პუნქტის „ე“ ქვეპუნქტი, 23-ე მუხლის პირველი პუნქტი, 31/01/1996.

³⁹ *კოპალეიშვილი მ.*, სამართლებრივი აქტის ძალადაკარგულად ცნობის საკითხისათვის, „სამართლის ჟურნალი“, №2, 2016, 170-179.

სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულების თემაზე საინტერესოა სტრასბურგის სასამართლოს პრაქტიკის შეფასება. სასამართლო აღნიშნავს, რომ გადაწყვეტილებათა აღსრულების კონტექსტში, გადაწყვეტილება, რომელშიც სასამართლო დაადგენს უფლების დარღვევას, აკისრებს მოპასუხე მხარეს სამართლებრივ ვალდებულებას, მოახდინოს დარღვევის შედეგების რეპარაცია (გამოსწორება) იმგვარად, რომ მაქსიმალურად აღადგინოს დარღვევის ჩადენამდე არსებული სამართლებრივი ვითარება. გასათვალისწინებელია ისიც, რომ ზოგჯერ ეროვნული კანონმდებლობა არ ითვალისწინებს კონკრეტულ შემთხვევებთან მიმართებით დარღვეული შედეგების რეპარაციის შესაძლებლობას. ასეთ შემთხვევაში, მოქმედი კანონმდებლობა უნდა იძლეოდეს დაზარალებული პირისთვის ისეთი დაკმაყოფილების მიკუთვნების შესაძლებლობას, რომელსაც სასამართლო სათანადოდ მიიჩნევს. სამართლიანი რეპარაციის არარსებობის შემთხვევაში, რჩება სახელმწიფოს ვალდებულება მოახდინოს ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების უზრუნველყოფა სასამართლოს გადაწყვეტილების შესაბამისად.⁴⁰

ამავდროულად, საინტერესოა სტრასბურგის სასამართლოს პრაქტიკა, რომლის თანახმად, „სასამართლო სისტემა დემოკრატიულ საზოგადოებაში ... რეგულირდება პარლამენტიდან გამომდინარე კანონით. ასევე, იმ ქვეყნებში, სადაც კანონები კოდიფიცირებულია, სასამართლო სისტემა არ შეიძლება დამოკიდებული იყოს სასამართლო ხელისუფლების დისკრეტიაზე, თუმცა ეს არ ნიშნავს იმას, რომ სასამართლოებს არ გააჩნიათ გარკვეული თავისუფლება ეროვნული კანონმდებლობის ინტერპრეტაციის მიზნით“.⁴¹ საკონსტიტუციო სასამართლოს მხრიდან ამგვარი ინტერპრეტაციის საკამათო ნიმუშს წარმოადგენს 2022 წლის 17 ნოემბრის N 1/9/1673,1681 გადაწყვეტილებით დასახელებული სადავო ნორმის იმ ნორმატიული შინაარსის არაკონსტიტუციურად ცნობა, რომელიც თანამდებობიდან გათავისუფლებას ითვალისწინებს „ტოლფასი თანამდებობის შეთავაზების გარეშე ან სამართლიანი კომპენსაციის მიუტყემლად“. აღნიშნული ჩანაწერით კი, სასამართლომ, ფაქტობრივად, მნიშვნელოვანი საჯაროსამართლებრივი ფუნქციის მატარებელი პირების თანამდებობრივი უფლებამოსილების შეუფერხებლად განხორციელების და თანამდებობიდან უსაფუძვლოდ გათავისუფლებისაგან დაცვის კონსტიტუციური გარანტიები კომპენსაციამდე დაიყვანა და ამით დააზარალა არამხოლოდ სასამართლოს ამ გადაწყვეტილებამდე არსებული პრაქტიკა, არამედ ადამიანის უფლების ეფექტიანი დაცვა.

ბიბლიოგრაფია:

1. საქართველოს კონსტიტუცია, 24/08/1995.
2. საქართველოს კანონი „სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის შესახებ“, 21/07/2018.
3. საქართველოს ორგანული კანონი „საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“, 31/01/1996.
4. კობალეიშვილი მ., სამართლებრივი აქტის ძალადაკარგულად ცნობის საკითხისათვის, „სამართლის ჟურნალი“, №2, 2016, 170-179.
5. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2022 წლის 17 ნოემბრის №1/9/1673,1681 გადაწყვეტილება „ლონდა თოლორაია და საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-33, III-1.

⁴⁰ *Oleksandr Volkov v. Ukraine*, no. 21722/11, § 193-195, ECHR 2013.

⁴¹ *Case of Oleksandr Volkov v. Ukraine*, no. 21722/11, § 150, ECHR 2013.

6. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2022 წლის 28 თებერვლის №1/1/1673 საოქმო ჩანაწერი საქმეზე „ლონდა თოლორაია საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, III-3.
7. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2021 წლის 23 აპრილის №3/1/1298,1313 გადაწყვეტილება საქმეზე „თამაზ მეჭიაური საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-5, 10.
8. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2018 წლის 14 დეკემბრის №3/1/752 გადაწყვეტილება საქმეზე „ა(ა)იპ „მწვანე ალტერნატივა“ საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-28.
9. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2017 წლის 7 აპრილის №3/2/717 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქეები მთვარისა კველიძევილი, ნაზი დოთიაშვილი და მარინა გლოველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-13, 14.
10. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2017 წლის 17 მაისის №3/3/600 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე კახა კუკავა საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-48.
11. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2017 წლის 17 ოქტომბრის №3/4/550 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე ნოდარ დვალი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-26, 43.
12. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2014 წლის 11 აპრილის №1/2/569 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქეები – დავით კანდელაკი, ნატალია დვალი, ზურაბ დავითაშვილი, ემზარ გოგუაძე, გიორგი მელაძე და მამუკა ფაჩუაშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-1, 7, 29, 30, 33-44, 53.
13. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2014 წლის 23 მაისის №3/2/574 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე გიორგი უგულავა საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-19.
14. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2012 წლის 26 ივნისის №3/1/512 გადაწყვეტილება საქმეზე „დანის მოქალაქე ჰეიკე ქრონქვისტი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-65.
15. საკონსტიტუციო სასამართლოს 2011 წლის 22 დეკემბრის №1/1/477 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-45.
16. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2009 წლის 6 აპრილის №2/1/415 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-13.
17. საკონსტიტუციო სასამართლოს 2007 წლის 2 ივლისის №1/2/384 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქეები – დავით ჯიმშელიძევილი, ტარიელ გვეტაძე და ნელი დალალიძევილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-19.
18. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2007 წლის 26 ოქტომბრის №2/2-389 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე მაია ნათაძე და სხვები საქართველოს პარლამენტისა და საქართველოს პრეზიდენტის წინააღმდეგ“, II-18.
19. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2007 წლის 26 ოქტომბრის №2/2-389 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე მაია ნათაძე და სხვები საქართველოს პარლამენტისა და საქართველოს პრეზიდენტის წინააღმდეგ“, II-5.
20. Case of Baka v. Hungary, Application no. 20261/12, § 150, 155-156,173, 23 June 2016.
21. Case of Grzeda v. Poland, Application no. 43572/18, §279, 308, 15 March 2022.
22. Case of Oleksandr Volkov v. Ukraine, no. 21722/11, § 150, ECHR 2013.